

TUT KO'CHATLARINI YETISHTIRISH TEXNOLOGIYASI ILMIIY ASOSLASH MASALALARI

Abdullayeva Xuriyatxon Zafarbekovna

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti dotsenti, PhD,
doktorant (DsC) xuriyat2686@mail.ru

To'xtasinov Sarvarbek Xabibullo o'g'li

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti magistri

Annotatsiya: Ushbu maqolada tut ko'chatlarini yetitirish texnologiyasi bo'yisha olib borilayotgan ilmiy tadqiqot ishining asosiy mazmuni yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Tut, ipak qurti, ko'chat, yetishtirish, texnologiya.

Abstract: this article describes the main content of the scientific research work on the technology of growing mulberry seedlings.

Key words: Mulberry, silkworm, seedling, cultivation, technology

Tut barglari ipak qurti uchun kerakli ozuqa bo'lgani bois, har doim qimmatli o'simliklar qatoriga kiritilgan. Bundan tashqari, qadimdan tut daraxtidan musiqa cholg'u asboblari, yozuv qog'g'ozi ishlab chiqariladi. Tut po'stlog'idan tayyorlangan beshiklarga qurt tushmaydi, onalarimiz farzandlarimiz o'zidan ko'paysin deya, mevali daraxt — bolani tutdan yasalgan beshiklarga belashadi.

Xalqimiz ipak qurtini yetti xazinaning biri, deya alohida e'zozlaydi. Zotan, marvariddek oppoq pilla ham, shoyi, atlas, adras kabi ko'rkam matolar ham tabiatning mo'jizasi bo'lmish ipak qurti mahsulidan yaraladi. Faqat u pillachining qalb qo'ri, mislsiz mehnati evaziga bunyod bo'ladi. Biroq keyingi yillarda kasanachilar orasida ipak qurti parvarishlashga ishtiyoq so'nib, pillachilikning shuhrati ham pasaygani bor gap. Shunday bir paytda Prezidentimiz tomonidan 2017

yil 29 martda “O‘zbekipaksanoat” uyushmasi -faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori qabul qilingani ayni muddao bo‘ldi.

Vazirlar Mahkamasining 11-avgustda qabul qilingan "2017-2021 yillarda pillachilik tarmog‘ini kompleks rivojlantirish chora-tadbirlari dasturi to‘g‘risida"gi qarorlari tarmog‘ni yangi bosqichga ko‘tarish borasida ustuvor yo‘nalishlarni belgilab berdi.

Mamlakatimizning iqlim sharoiti va mavjud salohiyat qishloq xo‘jaligining har bir tarmog‘i kabi pillachilikni ham istiqbolda yanada rivojlantirish muhim omildir. Ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish, qishloq joylarda aholi bandligini ta‘minlash, tarmoqning eksport salohiyatini oshirish, jahon bozorida ipak mahsulotlarimiz assortimentini ko‘paytirish va ularning raqobatdoshligini oshirish uchun davlatimiz rahbariyati tomonidan bir qancha amaliy ishlar olib borilmoqda.

Hozirgi kunda tut ko‘chatlarini yetishtirishda uning hosildorligini keskin ko‘tarish, mahsulot sifatini yaxshilash, va undan bir qancha maxsulolar tayyorlash hajmini oshirish, aholini hamda qayta ishlash sanoatini xomashyo bilan to‘liq ta‘minlab, yuqori sifatli mahsulotni chetga chiqarish yuklatiladi. Tutchilikni yanada rivojlantirish uchun parvarishlash agrotexnikasini doimo takomillashtirib, zamonaviy texnika va texnologiyalarga moslab borish, shu bilan bir qatorda tut maydonlarida uchrovchi zararkunanda, kasallik va begona o‘tlardan himoya qilish talab etiladi.

Hozirgi vaqtda O‘zbekistonda tut ko‘chatlari yetishtirish texnologiyasi bo‘yicha ilmiy ishlar deyarli bajarilmagan. Chunki, keyingi biz tomonimizdan o‘tkazilgan tadqiqotlar natijalari bundan dalolat beradi. SHunday ekan, tut ko‘chatlarini yetishtirish texnologiyasini va tutning biologik hususiyatlarini chuqurroq o‘rganib samarali himoya qilish va yetishtirish uchun zamin yaratish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Andijon viloyatida Andijon o‘rmon xo‘jaligi bo‘limida tut ko‘chatlari yetishtirish texnologiyasini o‘rganish maqsadida tut plantatsiyasini tashkil etish. Tut ko‘chatlarin o‘shish va rivojlanishida ilg‘or texnologiyalarni qo‘llab sifatli ko‘chat va hosil olish asosiy maqsad bo‘lib hisoblanadi.

Ushbu maqsadni amalga oshirish uchun tut yetishtiriladigan maydonda quyidagi bir qator ilmiy tadqiqot ishini bajarishni o'z oldimizga maqsad qilib olingan:

- Bular qatoriga tut yetishtirishni tashkil etish uchun tajriba maydonini tanlash;
- Tut o'simligining biologiyasini o'rganish;
- Tut ko'chatlari ekilgan plantatsiyalarini tashkil etish;
- Tut ko'chatlarini yetishtirishda agrotexnik tadbirlarini o'tkazish;
- Fenologik natijalarini qayd etib borish;
- Tut ko'chatlarin texnologiyasi ilmiy tadqiqotini o'tkazib ishlab chiqarishga tavsiya berish.

Tut ko'chatlarini yetishtirishda ayniqsa, agrotexnik tadbirlarin o'z vaqtida bajarish, sug'orish va o'g'itlash meyorlarini belgilash nihoyatda muhimdir.

Ma'lumotlarga qaraganda, mamlakatimizda oxirgi yillarda 450 ming qutidan ortiq ipak qurtlari parvarishlanib, 26 ming tonna pilla yetishtirilmoqda.

Mamlakatimiz fermer xo'jaliklarida ipak qurtidan mo'l va sifatli pilla hosil yetishtirish, uning ozuqa bazasi bo'lgan tut daraxtlaridan olinadigan barg sifatiga bog'liq. Xo'jaliklarda tut daraxtlari va tutzorlari yetarli bo'lgan, ularni o'z vaqtida agrotexnik qoidalariga amal qilgan holda parvarish qilib kelayotgan fermer xo'jaliklari yildan-yilga pilladan yuqori hosil olishga erishmoqda.

Tut mevalari ozuqaviy va shifobaxsh xususiyatlarini o'zida mujassam etgan noyob o'simliklardan biridir. O'simlik qimmatbaho yog'ochlik xususiyatiga ega va barglari ipak qurti uchun ozuqa bo'lib xizmat qiladi.

Ipak qurtidan mo'l va sifatli pilla hosili yetishtirish uning ozuqa bazasi ya'ni tut plantatsiyalari va yakka tartibda qatorlab ekilgan tut daraxtlaridan olinadigan bargga bog'liqdir. Ularni o'z vaqtida agrotexnika qoidalariga amal qilgan holda parvarish qilish fermer xo'jaliklari uchun yildan-yilga pilladan yuqori hosil olish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” gi PF-4947-sonli Farmoni. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.
2. O‘zbekiston Respublikasi Qishloq va suv xo‘jaligi vazirligi portali.

